

Kunst og inventar nr. 44/år 2007

Røros. Kjerkgata 54

Matr. 263/264

Fargeundersøkelse av fasaden mot
Kjerkgata

Jon Brønne

Malerikonservator/forsker

Kjerkgata 54. 29.6.2007. Foto. J. Brønne.

Dato: 30.8.2007
Til: Riksantikvaren
Kopi: Røros kommune kulturminneforvalteren, Sør-Trøndelag fylkeskommune kulturminneavdelingen, eieren Marit Øverås, Røros og Rørosmuseet.
Fra: NIKU v/ Jon Brønne
Emne: Kjerkgata 54. Fargeundersøkelse av fasaden mot Kjerkgata.

Oppdragsgiver: Riksantikvaren
Topografisk nr: B.f.359
Prosjektnr. NIKU: 156. 1056.07
Prosjektleder: Jon Brønne
Tidspunkt: Feltarbeid: 29.6.2007. Rapport: 27. – 30.8.2007.

Bakgrunn.

Arbeidet er initiert av antikvar Roy Åge Håpnes, Sør – Trøndelag fylkeskommune, og inngår som en del av det faste rådgivings- og undersøkelsesarbeidet NIKU utfører for Riksantikvaren på Røros.

Historikk.

Huset er oppført i 1857 av Ingebrigt Guldal. (Hinsch.1983:56) Som de fleste hus på Røros, ble det trolig gjenbrukt eldre bygningsmaterialer i huset under byggingen.

Huset ble fredet som en del av "Sohlbergrekka" 23.5.1923.

I regi av blant andre Riksantikvaren ble huset kraftig ombygget helt i slutten av 1950- årene. Panel og vinduer ble fornyet. Vinduene ble utført som "kopier" av de tidligere som sto i fasaden. Den opprinnelige inngangsdøra som sto øst for porten ble blindet og erstattet med et vindu. Den høye steintrappa som ledet opp til inngangsdøra ble revet. Inngangen til huset er nå gjennom porten.

I 1982 var huset malt med hvit panel og vinduer, og grønne vindusgerikter og port.

Figur 1. Datert 1903. Maleren Harald Sohlbergs kjente bilde. Kjerkgata 54 er det hvite huset med grå gerikter. Foto: J. Liathon. NG. Jon Brønnes postkortsamling.

Figur 2. Datert 19.2.1913. Nr. 54 er huset bak kona til venstre. Trappa og inngangsdøra vises tydelig. Det kan være en lys farge huset har, tilsvarende fig. 1. Jon Brønnes postkortsamling.

Figur 3. Datert 18.8.1955. Huset står fremdeles i samme utførelse som da Sohlberg malte sitt bilde. Det ser ut til at panelet på nr. 54, er malt mørkere enn tidligere. Jon Brønnes postkortsamling.

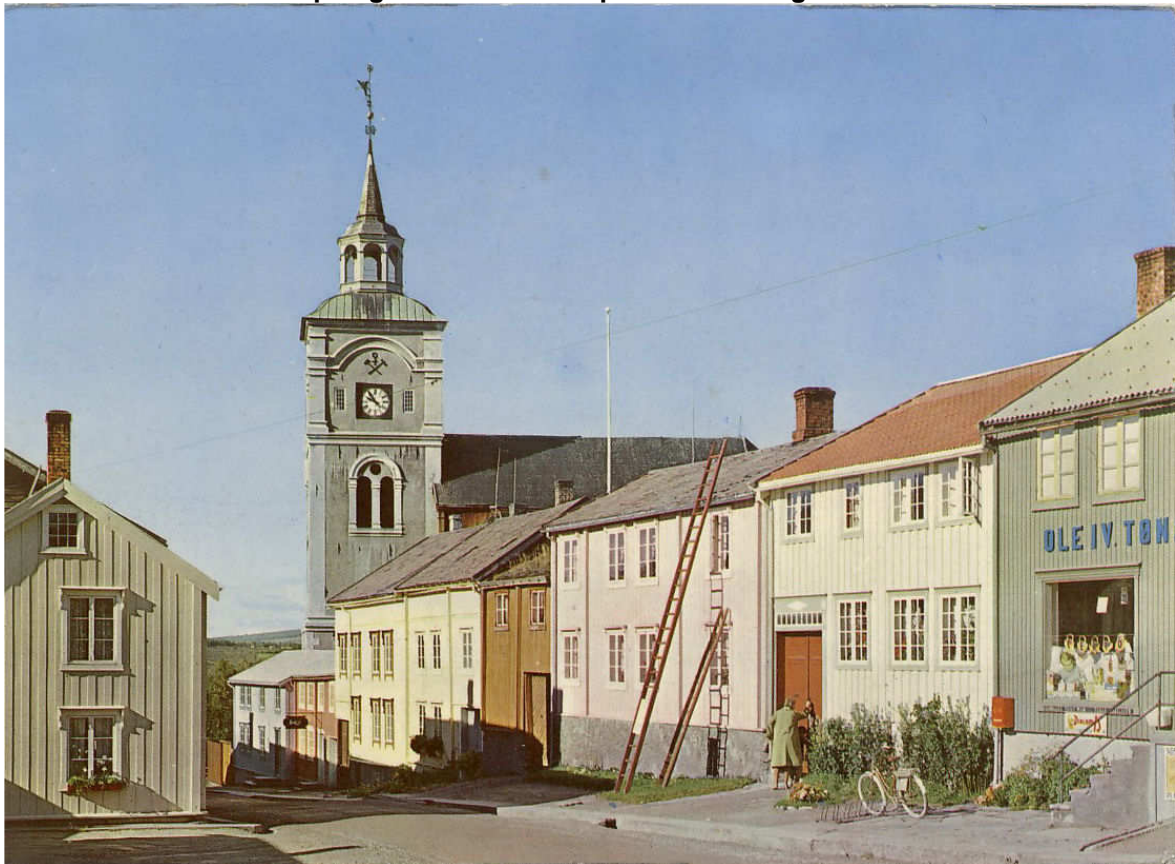
Figur 4. Datert 7.8.1959. Det ser ikke ut til at huset er behandlet etter det som vises på fig 3. Jon Brønnes postkortsamling.

Figur 5. Udatert. Ingen endringer. Bildet trolig tatt like etter fig 4. Jon Brønnes postkortsamling.

Figur 6. Udatert. Trolig siste del av 1950- åra, rett før ombyggingen. Vinduene i portloftet til venstre for hoveddøra, er av samme type som i hovedbygningen. Huset er malt etter det utseendet fasaden hadde på fig 5. Jon Brønnes postkortsamling.

Figur 7. Datert 21.8.1967. Bildet må være tatt før 1962, da kirka fikk tilbake utseendet fra 1784. Bildet er trolig tatt rett etter ombyggingen. Hovedfasaden på nr. 54. er under maling. Portbygningen står fremdeles med umalt eller grunnet ny panel? Vinduene i portloftet er skiftet til en type som aldri har vært i huset. Jon Brønnes postkortsamling.

Figur 8. Udatert. Trolig ca. 1965. Porten ser ut til å være blågrå, en farge som ikke ble funnet ved fargeundersøkelsen. Jon Brønnes postkortsamling.

Figur 9. Udatert. Trolig tatt noen få år etter fig. 8., i slutten av 1960-åra. Jon Brønnes postkortsamling.

Figur 10. Udatert. Etter samtidige beskrivelser må dette bildet være tatt i begynnelsen av 1980 – årene. Jon Brønnes postkortsamling.

Fargegjengivelsene på postkortene er ikke korrekt, og kan skape problemer hvis vi ønsker å bruke dem som nøyaktig kilde. Hvis vi sammenlikner de funnene som er gjort ved fargeundersøkelsene, (se fig. 11 – fig. 13.) med fargene som gjengis på postkortene, ser vi at det til dels er store avvik. Dette er ikke uvanlig for fargegjengivelsene på fargetrykte postkort fra perioden ca. 1950 – ca. 1990.

Fargeundersøkelsene.

Metode for undersøkelsene

Fargeundersøkelsen ble gjort ved lagvise avdekkinger og registrering av malingslag (fargetrappet), samt kontrollprøver med skalpell på bygningselementene og vurdering av overflater i feltmikroskop på stedet. Videre er noen materialprøver tolket i mikroskop ved høyere forstørrelse ved NIKUs konserveringsavdeling i Oslo. Fargeundersøkelsen ble utført i dagslys uten kunstige lyskilder. Resultatet av undersøkelsene er basert på funn på stedet. Det er ikke støpt inn snitt av materialprøver tatt ut i bygningen, eller gjort bindemiddel- eller pigmentanalyser.

Fargeregistrering

Fargeregistrering ble gjort ved bruk av NCS-systemet, som er et system for fargebeskrivelse.¹ Fargekodene skal i de fleste tilfellene oppfattes som veiledende, ettersom det sjelden er mulig å finne én NCS-kode som fullstendig samsvarer med den avdekkete fargen. Dersom det er oppgitt to koder med skråstrek mellom, anses fargen å ligge mellom de to kodene. Det må også tas høyde for at de avdekkete malingene gjerne er skitne, avblekete og nedslitte, og at fargene derfor kan se annerledes ut enn da malingene ble påført. Oljen i oljebaserte malinger gulner dessuten når den ikke utsettes for lys. Det betyr at de fargene som avdekkes vanligvis er for varme eller gule i forhold til hvordan de opprinnelig

¹ Natural Color System® Index 2004

har vært. Dette er særlig kritisk for blå og grå farger. Oljen vil blekes når fargen står fremme i lyset.

Ved en eventuell oppmaling kan de fargene som anbefales i denne rapporten benyttes direkte. Grunnen til dette er at det i tolkingen av fargene som ble funnet er justert for den antatte endringen som har skjedd med fargene over tid. Justeringen av fargene er erfaringsbasert med bakgrunn i analoge undersøkelser.

Fotografier

Eksteriøret ble fotodokumentert 29.6.2007 med digitale fotografier. Relevante fotografier er vedlagt rapporten på en separat CD.

Resultat av undersøkelsene.

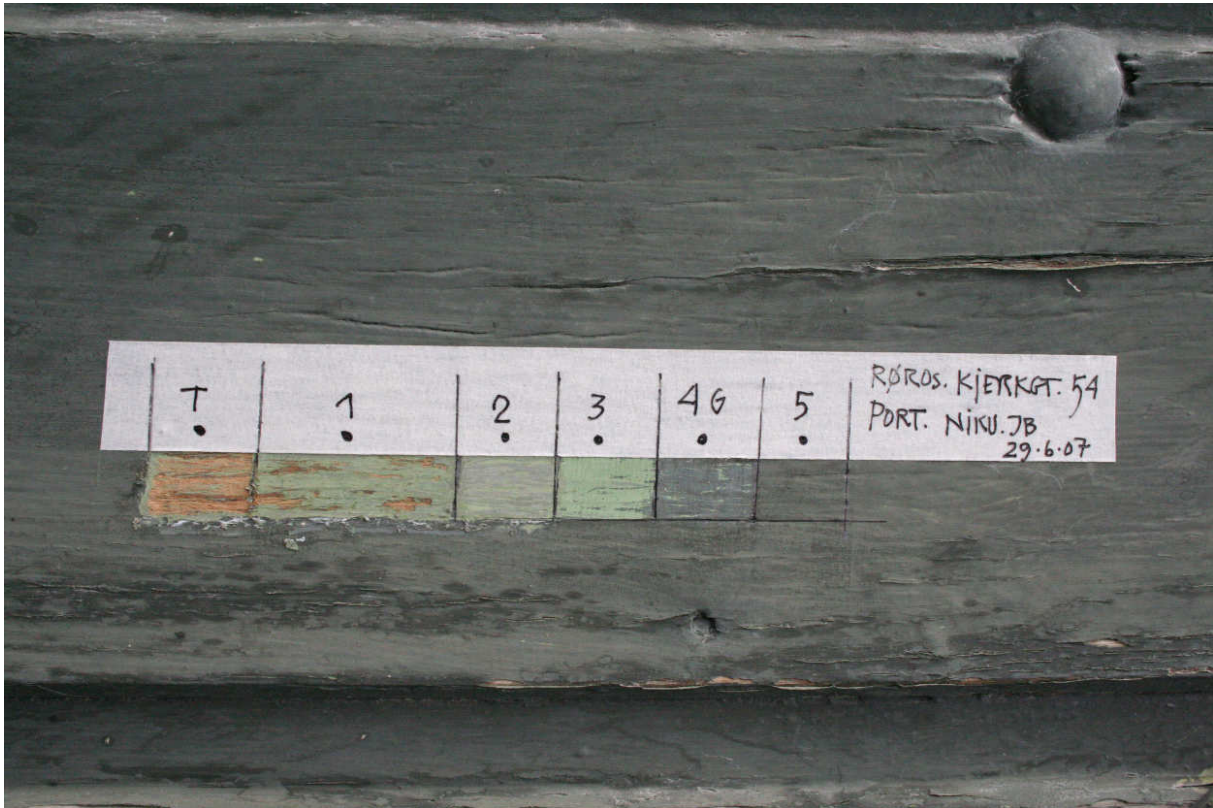
Det ble funnet fem malingslag på bygningen. På porten manglet fargelaget fra den første perioden. Treverket under det som nå er eldste malingslag, dvs. periode 2, var meget avslitt og nedbrutt i overflaten. Dette kan skyldes at porten ble kraftig skrapet før neste malingslag ble påført. Det er sannsynlig at det kunne vært mulig å finne spor etter det eldste laget, men med begrenset tid til rådighet, var det ikke mulig å finne malingsspor under periode 2. På de eldre fotografiene har huset en port som tilsvarer dagens port. Det er derfor en mulighet for at porten ikke ble skiftet, men bare reparert, ved moderniseringen i 1950- eller 1960- åra.

Malingslag registrert ved undersøkelsen.

Lag	Panel	Vindusgerikter	Vinduer	Port
Før påføring av maling	Tre. Lyst. Malt med en gang	Tre. Slitt før maling	Tre. Lyst. Malt med en gang	Tre. Slitt før maling.
Periode 1. 1950-årene	Lys sandstein. 1010-Y40R	Hvit	Hvit	Første malingslag trolig fjernet ved skraping. Fant ikke spor av dette laget. På eldre bilder ser det ut til at porten var lys blågrå.
Periode 2.	Lys grågrønn. 2005-Y10R	Lys grønn. 3020-G60Y	Hvit	Lys grønn. 3020-G20Y
Periode 3.	Lys sandstein. 1010-Y30R	Grågrønn. 5010-G30Y	Hvit	Grågrønn. 5010-G30Y
Periode 4. 1982.	Hvit	Lys grønn. Mellom; 2020-G30Y og 2020-G20Y	Hvit	Lys grønn. Mellom; 2020-G30Y og 2020-G20Y
Periode 5. 2007.	Blekgul. 1015-Y40R	Mørk grønn. Ikke mulig å kode. Nærmest: 8010-B70G	Hvit	Mørk grønn. Ikke mulig å kode. Nærmest: 8010-B70G

Figur 11. Fargetrapp avdekket på panelet. Foto. JB. 29.6.2007.

Figur 12. Farge-trapp avdekket på porten. Foto. JB. 29.6.2007.

Figur 13. Farge-trapp avdekket på vindusgerikt. Foto. JB. 29.6.2007.

Konklusjon og forslag til tiltak.

Etter at huset ble modernisert i slutten av 1950- åra eller begynnelsen av 1960- åra, har alltid bygningen hatt lys panel. Fargen på vindusgeriktene og porten har variert. Vinduene har alltid vært hvite.

Etttersom det ikke var mulig å finne portfargen på første lag etter ombyggingen, kan vi ikke dokumentere komplett den eldste fargesettingen med dagens fasadeutstyr.

Alle de senere fargelagene fra periode 2 til periode 5 er dokumentert.

Etttersom det ikke er foretatt bygningsmessige endringer på fasaden etter moderniseringen, vil alle disse fargelagene være relevante i en historisk sammenheng.

NIKU vil derfor tilrå at eieren selv får velge en av de historiske fargesettingene fra periode 2 til periode 5 ved oppmalingen. De ulike fargekombinasjonene kan leses ut fra tabellen på side 8.

Det er viktig at det brukes riktig fargekombinasjon på de ulike bygningsdelene for den perioden som velges.

Maling.

Valg av maling.

Huset er fredet. Det betyr at det bør benyttes ren linoljemaling ved oppmaling. Jotuns linoljemaling kan blandes i riktig farge ved å oppgi NCS numrene.

Forarbeid.

Løs maling fjernes ved skraping. Det er bare løs maling som skal fjernes. Kitting på vinduene ettersees. Løs kitt fjernes. Kittfalsen grunnes og det kittes med linoljekitt. Fasaden vaskes før maling med Jotun kraftvask. (Følg anvisningene på flasken nøye)

Påføring.

Alt malerarbeid skal utføres med pensel. Bare flekker grunnes. Grunningsstrøket påføres enten meget tynt med ren maling eller grunningsstrøket tynnes med 10-15% White spirit eller ren terpentin. Deretter påføres ett eller to tynne lag med uførtynnet maling.

Litteratur og kilder.

- Brænnne, Jon. 2003. *Bergstadens Ziir. Tilstand og tiltak*. NIKU.
- Hinsch, Luce og Christie, Sigrid. Red. 1983. *Fredete hus og anlegg. Røros Bergstad*. Oslo.
- 1978. *Norges bebyggelse, Nordlige seksjon. Herredsbindet for Sør- Trøndelag, østre del. I – II*. Opptrykk av original fra 1952. s. 637.
- *Rørosboka*. 1974. Bd. 4. s.310.

Antikvarisk arkiv, Riksantikvaren.

Bygningen er oppmålt:

1939. Mohn, Fr. Chr. og Skottum, B. NTH.

1981. Tandstad, Petter. Planskisse. Riksantikvaren.

Oslo 30.8.2007

Jon Brænne
Forsker/malerikonservator
NIKU